

วารสาร “รักแผ่นดินธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

วารสารราย ๔ เดือน ฉบับ ๑ ปี ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓

สารบัญหน้า

๓.....สารนัยจากผู้บริหาร

๔.....บทบรรณาธิการ

๕.....ข่าวความเคลื่อนไหว - การจัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งชาติ

๖.....บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์ - เทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญบ้านศาลาแดงเหนือ

๑๕...แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ - พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

๑๘...วิจัยชาติพันธุ์ - การศึกษาค้นคว้าผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน พวน ครั้ง

๑๙...ฐานข้อมูลวัตถุทางชาติพันธุ์ - ลอบ

ชื่อวารสาร

รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, รายสี่เดือน

เจ้าของ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก กรมศิลปากร
www.kanjanaphisek-museum.go.th

วัตถุประสงค์

- เผยแพร่งานวิจัยด้านความรู้ทางด้านชาติพันธุ์วิทยา พิพิธภัณฑสถาน วิทยา ระหว่างประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์และองค์กรต่างๆ
- เป็นสื่อกลางเชื่อมการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑสถาน กลุ่มชาติพันธุ์ สถาบัน และองค์กรต่างๆ
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก และชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

การเผยแพร่

- เปิดรับสมัครสมาชิกวารสาร ในนาม "เครือข่ายพช. กาญจนภิเษก"
- เปิดรับบทความ ข่าวสารจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ในกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มในประเทศไทย นักวิจัย และนักศึกษา เพื่อพิจารณาพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยบรรณาธิการจะจัดรูปแบบบทความตามมาตรฐานการพิมพ์

ติดต่อบรรณาธิการ

นิตยา กนกมงคล
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก คลองห้า
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐
โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙
อีเมล nitayaka@hotmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

นิตยา กนกมงคล
รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, วารสารราย ๔ เดือน. ปทุมธานี
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก, ๒๕๕๓.
๒๐ หน้า
ประเทศไทย- ชาติพันธุ์วิทยา

ISSN

๑๙๐๖-๙๒๑๙

ที่ปรึกษา

นางจรรณี อินเจิดฉาย
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

บรรณาธิการ

นางสาวนิตยา กนกมงคล

กองบรรณาธิการ

นายสุทธิดี อรุณศรี	นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ
นางจินดา หุนตระกูล	นายสมนึก จำปา
นางเพลิน ขำภักดิ์	นายมนตรี กันยะติ

พิมพ์และออกแบบ

บริษัท บางกอกอินเฮ้าส์ จำกัด
๙๒๓/๓๙๙ ถนนนครราชสีมา ๑
ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร ๗๔๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๔๒๑๕๙๖
อีเมล bangkokinhouse@hotmail.com

สาส์นจากผู้บริหารวาระสาร

ประเทศไทยประกอบด้วยสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาช้านาน ทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดจากการรับ-ส่ง ผสมผสานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความใกล้ชิดกัน บางครั้งได้หลอมรวมเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักที่ครอบคลุมหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ขยายเป็นวัฒนธรรมประจำภูมิภาค และวัฒนธรรมประจำชาติไทยไปในที่สุด ดังนั้น บรรพบุรุษของคนไทยก็คือสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินนี้ ได้แก่ ไทยวน ไทกลาง ไทลื้อ ไทใหญ่ ผู้ไท ไทโคราช ลาวพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง ลาวโซ่ง ไทยใต้ เขมร มอญ เวียดนาม จาม มลายู จีน ฯลฯ ดังนั้น การเรียนรู้และเข้าใจในความเป็นมาของคนไทยและวัฒนธรรมไทยอย่างถ่องแท้ นั้น ต้องเรียนรู้และเข้าใจอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วย ซึ่งเมื่อเกิดการเรียนรู้และ

เข้าใจแล้ว ย่อมทำให้เกิดการยอมรับ การเคารพในเชื้อชาติ ศาสนา และเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างทัศนคติสังคมमानฉันท์และสันติภาพบนผืนแผ่นดินไทย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี ได้กำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานไว้ประการหนึ่งในฐานะหน่วยงานภาครัฐ ที่ทำหน้าที่ในอนุรักษ์และเผยแพร่หลักฐานและเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็รรากเหง้าของคนไทยและวัฒนธรรมไทย ด้วยการเป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ในการนำเสนอข้อคิดเห็น ผลการศึกษาค้นคว้า นานาทัศนะ ข่าวดาวของสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยมิให้สูญหาย

จารุณี อินฉิดฉาย
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
กาญจนบุรี

บทบรรณาธิการ

สวัสดีค่ะ วารสาร**รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์** ฉบับนี้เป็นฉบับปฐมฤกษ์ จะเปิดตัวครั้งแรกในงานสัมมนาเครือข่าย **รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ภาคกลาง** ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี เชก วันที่ 24-25 มิถุนายน 2553 สำหรับปีแรกนี้ผู้สมัครเป็นสมาชิกจะได้รับวารสารโดยไม่ต้องเสียค่าสมาชิก ด้วยเราได้รับการสนับสนุนงบประมาณปี 2553 จากโครงการเครือข่ายมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากร จึงขอเชิญชวนทุกท่านสมัครเข้าเป็นสมาชิก “เครือข่ายพช.กาญจนบุรี เชก” เพื่อรับวารสาร**รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์** นี้อย่างต่อเนื่อง ส่วนในปีที่ 2 บรรณาธิการจะได้แจ้งข่าวต่อไปว่า จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการใด

ด้วยรอบเวลาของวารสารฉบับนี้คือ มกราคม-เมษายน ซึ่งตรงกับช่วงประเพณีปีใหม่ของไทย คือประเพณีสงกรานต์ จึงเปิดเล่มปฐมฤกษ์ด้วยประเพณีสงกรานต์ชาวมอญ ในคอลัมน์วิถีกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นเรื่องประเพณีสงกรานต์เมื่อราว ๓๐ ปีที่แล้วของชาวมอญบ้านศาลาแดงเหนือ อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งพี่มานพ แก้วหยก ชาวไทยรามัญบ้านศาลาแดงเหนือ เครือข่ายท่านหนึ่งของพช.กาญจนบุรี เชก ได้เรียบเรียงไว้ในรูปแบบบันทึกความทรงจำ ที่ผู้อ่านจะได้รับความรู้สึกเสมือนว่าได้อยู่ร่วมย้อนอดีตด้วยเยาว์ของพี่มานพด้วย

จากประเพณีนี้เช่นกัน ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี เชก ได้นำโครงการสืบทอดผืนดินแห่งถิ่นไปช่วยเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้การรันท่างหงส์ในประเพณีสงกรานต์ ระหว่างชาวบ้านศาลาแดงเหนือ และเยาวชนในชุมชนมอญ อำเภอสสามโคก เมื่อสัปดาห์ต้นเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา กงบรรณาธิการได้รายงานผลในคอลัมน์ข่าวความเคลื่อนไหวฉบับนี้แล้วค่ะ

และด้วยเป็นฉบับปฐมฤกษ์อีกเช่นกัน คอลัมน์แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ จึงแนะนำโครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกาญจนบุรี เชก ให้ท่านผู้อ่านได้ทราบในภารกิจ

งานด้านการเป็นสถาบันจัดแสดงวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยทุกกลุ่ม และแผนงานการก่อสร้างที่กำลังจะเกิดขึ้น

ในท้ายฉบับเป็นคอลัมน์ฐานข้อมูลวัตถุทางชาติพันธุ์ ซึ่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี เชก ได้ออกเดินทางสำรวจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ทั่วประเทศในช่วง ๔ ปีที่ผ่านมา เพื่อบันทึกภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิต ที่ปัจจุบันหลายสิ่งถูกแทนที่ด้วยวัสดุสมัยใหม่แล้ว มาเรียบเรียงเป็นข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ บันทึกนี้จะได้นำเข้าระบบจัดการฐานข้อมูล เพื่อใช้ในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ และเปิดให้บริการศึกษาค้นคว้าแก่ประชาชน ณ ปัจจุบันโครงการนี้ยังไม่เสร็จ และขอความร่วมมือจากชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ร่วมสำรวจข้าวของเครื่องใช้ที่สืบทอดมาแต่รุ่นพ่อแม่ในบ้านหรือหมู่บ้านของตน และบันทึกตามแบบฟอร์มนี้ส่งมาร่วมเผยแพร่ในวารสารนี้ค่ะ

วารสาร **รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์** นี้มีวัตถุประสงค์เป็นเวทีสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งถิ่นและชุมชนต่าง ๆ จึงเปิดรับบทความข่าวสารความเคลื่อนไหวของทุกกลุ่ม ชุมชน และท้องถิ่นต่าง ๆ โดยส่งมาที่อยู่บรรณาธิการ หรืออีเมล nitayaka@hotmail.com

สวัสดีค่ะ พบกันใหม่ฉบับที่๒
นิตยา กนกมงคล

“ข่าวความเคลื่อนไหว”

การจัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งชาติ และมรดกความทรงจำแห่งโลก (Memory of the World)

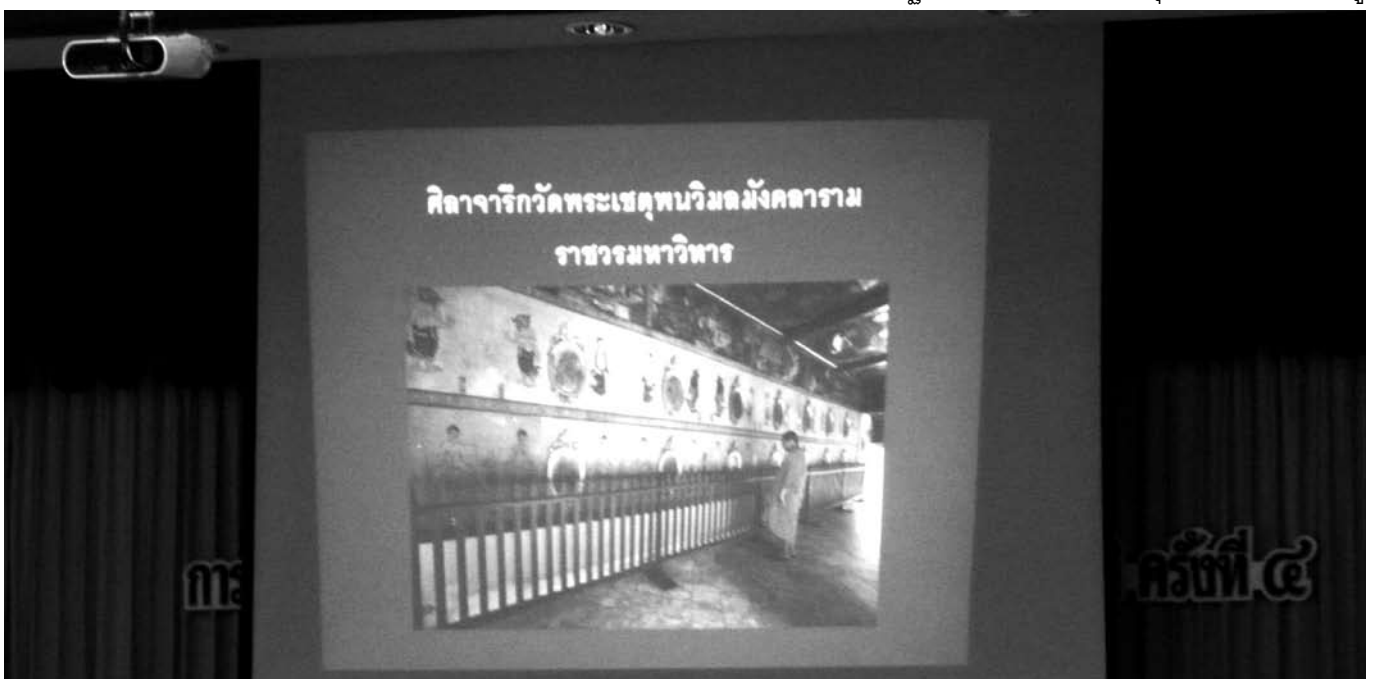
นิตยา กนกมงคล

เมื่อวันที่ ๗-๙ มิถุนายนที่ผ่านมา คณะอนุกรรมการจัดทำทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งชาติ ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก กระทรวงศึกษาธิการ และกรมศิลปากร ได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการทำทะเบียนเอกสารมรดกความทรงจำแห่งชาติครั้งที่ ๔ ที่โรงแรมบ้านสวนริสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ศาสตราจารย์ดร.ประเสริฐ ณ นคร ประธานอนุกรรมการฯ ได้กล่าวถึงบัญชีมรดกความทรงจำแห่งโลกในส่วนของประเทศไทย ที่ผ่านมามีการขึ้นบัญชีไว้แล้ว ๓ รายการ คือ ศิลาจารึกหลักที่หนึ่ง ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลกในปี ๒๕๔๒, จารึกวัดโพธิ์ เป็นมรดกความทรงจำแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ปี ๒๕๕๑ และ เอกสารประวัติศาสตร์สมัยรัชกาลที่๕ ชุด จดหมายเหตุการณ์ปฏิรูปประเทศสยาม พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓ ที่เก็บอยู่ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอสมุดแห่งชาติ เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก ปี ๒๕๕๒

ศาสตราจารย์คุณหญิงแม้นมาศ ชวลิต ได้ให้ความหมายคำ “มรดกความทรงจำแห่งโลก” ว่า ความรู้ ประสบการณ์ จินตนาการ เรื่องราวของมนุษยชาติทั้งโลก ที่แม้มีวัฒนธรรม ภาษาและเชื้อชาติหลากหลายแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค แต่ก็ได้ร่วมกันโดยมิได้ตั้งใจสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ด้วยการบันทึกเป็นภาพลายลักษณ์อักษร และเสียง ลงในวัสดุกันลืม เพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ทราบและนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป ตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ถึงปัจจุบัน

ดร.ม.ร.ว. รุจยา อาภากร ได้กล่าวถึงการขึ้นทะเบียนมรดกความทรงจำแห่งโลกว่า เป็นกลไกในการสร้างความตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์เอกสารทุกประเภท (Document) โดยขึ้นทะเบียนเพื่อแสดงความสำคัญของเอกสารที่จัดได้ว่าเป็นมรดกทางความทรงจำที่มีค่าของโลก สมควรได้รับการเผยแพร่และดูแลอย่างดีตลอดไป มิได้เป็นการจดลิขสิทธิ์หรือการเข้าครอบครองโดยรัฐหรือองค์กรใด ปัจจุบันทะเบียนมีอยู่

๓ ประเภท คือ ทะเบียนนานาชาติ ทะเบียนของภูมิภาค และทะเบียนของชาติ มรดกที่ได้คัดเลือกแล้วทั้ง ๓ ประเภท จะถือเป็นเอกสารสำคัญของโลก แต่มีอิทธิพลหรือคุณค่า ต่อโลกไม่เท่ากัน

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ความเป็นของแท้, ความเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่อาจทดแทนได้, ความสำคัญของ เนื้อหาในแง่ของสมัยเวลา สถานที่ บุคคล สาระ แนวคิด รูปแบบวิธีเขียน ความสำคัญทางสังคม จิตวิญญาณ และชีวิตชุมชน และการบริหารจัดการดูแลและเผยแพร่ เอกสารมรดกนั้น ๆ

ในการประชุมครั้งนี้จึงเป็นการเปิดเวทีประชา สัมพันธ์ สร้างความเข้าใจในการสรรหามรดกความทรงจำ ในท้องถิ่นต่าง ๆ และอบรมเชิงปฏิบัติการบันทึกข้อมูล เนื้อหา คุณค่าความสำคัญของมรดกความทรงจำใน แบบฟอร์มมาตรฐานของคณะอนุกรรมการฯ แก่ประชาชน หน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าใจ และสำรวจ สรรหานำเสนอ มรดกความทรงจำในท้องถิ่นตนเสนอต่อคณะอนุกรรม การฯ เพื่อพิจารณาการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำ ระดับชาติ และเสนอต่อ UNESCO พิจารณาเป็นมรดก ความทรงจำระดับภูมิภาค และระดับโลกต่อไป

สืบทอดผลิตภัณท์ทางหงส์ ธงตะขาบ ของกลุ่มชนชาวมอญ จังหวัดปทุมธานี

ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรีเชก ตระหนัก ถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกต่อความเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะ กลุ่มที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น อาจทำให้เกิดการสูญหาย ทางวัฒนธรรมได้ในอนาคต จึงควรที่จะได้มีการอนุรักษ์ และสืบสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางด้านต่าง ๆ ของ กลุ่มชาติพันธุ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรีเชก จึงได้นำเสนอโครงการนำร่องในการสืบทอดเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวมอญในประเพณีสงกรานต์ คือ การสร้างทางหงส์ ธงตะขาบ โดยเลือกกลุ่มชนชาว มอญที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ที่บ้านศาลาแดง อำเภอศาลาแดง เป็นกลุ่มกรณีศึกษา เพราะนอกจาก จะเป็นการร่วมธำรงวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไปแล้ว ยังเป็นการสร้างสรรค์และเพิ่มคุณค่าในการทำทางหงส์ ธงตะขาบ ให้แก่กลุ่มชนชาวมอญอีกด้วย

โครงการสืบทอดผลิตภัณท์ทางหงส์ ธงตะขาบ ของกลุ่มชนชาวมอญ จังหวัดปทุมธานี เป็นหนึ่งใน โครงการที่เป็นเครื่องมือในการสืบค้นและรวบรวมองค์ ความรู้ต่าง ๆ ของกลุ่มชาวมอญในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์

ประสงค์เพื่อรักษาองค์ความรู้เรื่องทางหงส์ ธงตะขาบ ของกลุ่มชนชาวมอญ ในจังหวัดปทุมธานี และส่งเสริม ให้ชาวไทยเชื้อสายมอญที่บ้านศาลาแดง อ.ศาลาแดง จ.ปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มชาวไทยเชื้อสายมอญกลุ่มใหญ่ ผลิตทางหงส์ ธงตะขาบ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อการเผยแพร่และสามารถสร้างรายได้จากเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของตน จัดเก็บเป็นองค์ความรู้และเผย แพร่ต่อสาธารณชน เพื่อให้สังคมโดยรวมมีความรู้ ความเข้าใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ นั้น ๆ ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น โครงการ จัดขึ้นที่ ศาลาอเนกประสงค์ วัดศาลาแดงเหนือ บ้านศาลาแดง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ระหว่าง วันที่ ๓๑ พฤษภาคม - ๓ มิถุนายน ๒๕๕๓

ลักษณะโครงการประกอบไปด้วยการบรรยายพิเศษ ในหัวข้อเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมมอญจากวิทยากร ผู้มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมมอญอย่าง ลึกซึ้ง และการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ทดลองเย็บทางหงส์ด้วยตนเองเพื่อที่จะสามารถนำไป ปฏิบัติได้จริงเมื่อเสร็จสิ้นการอบรม และนำไปเผยแพร่ ต่อไปได้ วิทยากร ประกอบด้วย ชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของ

องค์ความรู้ที่เป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำหางหงส์ ธงตะขาบเป็นอย่างดีจากหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ

ผู้เข้าร่วมโครงการประมาณ ๘๐ คน ประกอบด้วยนักเรียนจากโรงเรียนในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ โรงเรียนสามโคก โรงเรียนวัดเมตตารังค์ โรงเรียนวัดสองพี่น้อง โรงเรียนชุมชนวัดจันทน์กะพ้อ และโรงเรียนวัดป่าจ้ว ชาวบ้านบ้านศาลาแดง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย และหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่มีความพอใจในการจัดสัมมนาฯ ในครั้งนี้

(ข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ)

“บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์”

เทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญ บ้านศาลาแดงเหนือในอดีต

นายมานพ แก้วหยก
คนไทยเชื้อสายมอญ บ้านศาลาแดงเหนือ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี

เมื่อคนมอญอพยพมาอยู่ในเมืองไทย จังหวัดปทุมธานีมีคนมอญมาอาศัยอยู่มากที่สุด ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายสินค้าโอ่ง อ่าง ทางเรือในลุ่มแม่น้ำสายอื่นๆ เช่น คนมอญวัดศาลาแดงเหนือ วัดพลับสุทธาวาส วัดสองพี่น้อง วัดท้ายเกาะ วัดเจดีย์ทอง วัดสามัคคิยาราม วัดจันทน์กะพ้อ วัดสวนมะม่วง วัดอัมพวาราม วัดเมตตารงค์

อิต๊ะแห แก้วหยก เกิด พ.ศ. ๒๔๕๓ (ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ตอนปลาย) เป็นย่าของผู้เขียน ได้เล่าให้ฟังว่า เกิดมาก็เห็นพ่อแม่ค้าขายสินค้าทางเรือแล้ว ก่อนถึงเดือนเมษายนเรือบรรทุกสินค้ามีหลายชนิด เช่น เรือจ้าง เรือมอเรือกระดาน เรือกระแซง จอดเต็มไปหมด ตั้งแต่หัวบ้านจนถึงท้ายบ้านของศาลาแดงเหนือ หน้าบ้านใครมีลูกและญาติพี่น้องมาก จอดเรือเป็นดับ อิต๊ะแห เล่าว่านับจำนวนเรือจอดหน้าบ้านศาลาแดงเหนือไม่ถูกมากกว่า ๘๐ ลำขึ้นไป ช่วงนั้นเอาเรือขึ้นคันบริเวณหน้าวัดป่าจิว และคันใต้บ้านกลาง (วัดสองพี่น้อง) หรือคันข้างวัดเจดีย์ทอง บางลำก็ขึ้นคันปี บางลำก็ขึ้นคันน้ำ ช่วงนั้นต้องไปจองคันเรือเพราะมีเรือมาก หลายหมู่บ้านเรือทุกลำต้องซ่อมแซม เตรียมเรือขายสินค้าหลังสงกรานต์

ใกล้ถึงวันสงกรานต์ คนมอญศาลาแดงเหนือและมอญหมู่บ้านใกล้เคียง หยุดทำงานซ่อมแซมเรือและอื่นๆ เตรียมทำอาหารสงกรานต์หนึ่งปลาช่อน ปลาชะโด (ปลานี้ซื้อจากคนไทยที่ขายปลาในฤดูน้ำท่วม ระหว่างเดือนกันยายนและตุลาคม และนำลดในเดือนพฤศจิกายน ปลาในแม่น้ำเจ้าพระยามีมากมายคนมอญซื้อปลามาทำปลาร้า น้ำปลา ปลาอย่าง) ปลาช่อนหรือปลาชะโดนี้ใช้ทำปลาเค็ม เตรียมไว้ทำอาหารสงกรานต์ และทำกะปิด้วยลูกกุ้ง วิธีการทำ หนึ่งปลาชะโดจนสุก แกะเอาข้างปลา

ออกจนหมด และตำด้วยครกไม้ หรือครกดินช้าง (ครกมอญเกาะเกร็ด) จนละเอียดพุดคล้ายสาลี และฉีกเนื้อเค็มเป็นฝอย และหั่นกระเทียมดองเป็นชิ้นเล็กๆ และหั่นผักกาดเค็มเป็นชิ้นเล็กๆ และไข่เค็มดองได้พอดี ส่วนอาหารของหวานก็ทำกันเอง เช่น ขูดดินทำเตาถนอม กาละแม และข้าวเหนียวแดง ทำทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน นึ่งสังขยา วุ้น ถ้าสิ่งของขาดเหลืออะไร แจวหรือพายเรือไปซื้อสิ่งของตลาดบ้านกระแซง เป็นตลาดน้ำอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงข้ามวัดลำแล ในสมัยอิต๊ะแห และพ่อแม่ของผู้เขียนจะซื้อสิ่งของที่ตลาดบ้านกระแซง เป็นตลาดน้ำใหญ่ที่สุดในเมืองปทุมธานี เรื่องตลาดน้ำในเมืองปทุมธานีนี้ ผู้เขียนได้ถามอิต๊ะแห อิต๊ะแหบอกว่า มีอยู่หลายที่ ตลาดน้ำวัดมะขาม มีตั้งแต่สมัยพ่อแม่ของอิต๊ะแห แต่สมัยอิต๊ะแหไม่มีแล้ว ตลาดน้ำวัดบางหลวง และตลาดน้ำวัดท้ายเกาะ เป็นตลาดน้ำขนาดกลาง นอกจากนี้ก็มีตลาดน้ำเล็กอยู่หลายแห่งในแม่น้ำเจ้าพระยาเขตปทุมธานีนี้ ปัจจุบันตลาดน้ำในเมืองปทุมธานีไม่มีอีกแล้ว เพราะมีถนนตัดผ่านบ้านเมืองคนใช้รถกันเป็นส่วนมาก ตลาดน้ำในเมืองไทย สูญหายไปทีละตลาด ผู้เขียนเป็นเด็กอายุ ๑๐ ขวบ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ยังได้เห็นตลาดน้ำบ้านกระแซงเป็นภาพที่สวยงามไม่เหมือนตลาดห้างที่มีภาพลงตา

ในสมัยผู้เขียนเป็นเด็ก ก่อนสงกรานต์บางปี ชาวบ้านมอญศาลาแดงเหนือเอาเรือกระแซงไปบรรทุกทรายในแม่น้ำเจ้าพระยา จากเรือดูดทรายของชาวบ้านมอญศาลาแดงเหนือมีอยู่หลายลำ คือเรือดูดทรายกำนันเสถียร สุนทรบุระ เรือดูดทรายของยายชม เทียนทอง เรือดูดทรายลุงอันตรา แจ่มใส เรือดูดทรายของตานกกระทา แจ่มใส ดูดถวบริเวณหน้าวัดเชิงท่า ตำบล

บางกระบือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี หรือลานเท เรือกระแซงบ้านไหนยังไม่ได้ขึ้นคานว่างอยู่ก็ไปบรรทุกทรายจากเรือดูดทราย และเรื่อนต์มาโยงเรือบรรทุกทรายที่ข้างศาลาท่าน้ำ ข้างด้านเหนือศาลา ๑ ลำ ด้านใต้ศาลา ๑ ลำ และแบ่งเรือกันว่า หน่อมมอญขนทราย ๑ ลำ และสาวมอญขนทราย ๑ ลำ แข่งขันกันว่าเรือลำไหนจะขนทรายหมดก่อนกัน หน่อมมอญแรงกายมาก ขนทรายใส่บั้งก็แบกทรายใส่บ่า สาวมอญแรงกายน้อยขนทรายใส่กระบือใช้ไม้คานหาทราย คน

แก่ขนทรายไม่ไหวแต่หุงข้าวต้ม ต้มน้ำชา น้ำแข็งใส น้ำหวาน และพระอาจารย์อ่ำภา เจ้าอาวาสวัดศาลาแดงเหนือเอาบุญมาให้สูบ โดยมีลูกศิษย์หิ้วบุญหรือไปทำงาน ในสมัยนั้นกินข้าวกินปลาแล้วกินหมาก และสูบบุหรี่ของผู้ชาย และเหล้าแอบกินในเรือไม่ให้จุจาดตา ไปซื้อน้ำตาลเมาที่บ้านสมัครเป็นบ้านคนไทยทำเป็นน้ำตาลมาจากน้ำตาลโตนด

การแข่งขันขนทรายของหน่อมสาวมอญบ้านศาลาแดงเหนือ สุดท้ายเรือสาวมอญหมดก่อนชนะเพราะผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย การขนทรายที่วัดในสมัยก่อน ทรายไม่ต้องซื้อ เรือบรรทุกไม่ต้องจ้าง ค่าแรงขนทรายไม่ต้องเสียทำงานเอาบุญที่ศรัทธาในพุทธศาสนา เสียสละเงินมันง่ายที่คนนั้นมีเงิน แต่ความเสียสละแรงกายแรงใจ ทำให้เกิดความสามัคคีของชาวบ้านและวัดที่อยู่ร่วมด้วยช่วยกัน

ทุกปีก่อนวันสงกรานต์ ๑ วัน เด็กหน่อมมอญรุ่นเล็กเอาผ้ามา่านไปผูกตกแต่งศาลาการเปรียญทั้งหมดตลอด ๗ วัน เสร็จงานสงกรานต์ก็เอาผ้ามา่านพับเก็บใส่กล่องและเก็บไว้ที่วัด ไว้ใช้ประดับตกแต่งศาลาการเปรียญงานสำคัญของวัด ตาพลู ลุงอ้อด ดอกพิกุล และอีกหลายคนเรียไรเงินจากชาวบ้านและเอาเรือวัดที่จอดอยู่ในอู่เก็บเรือในคลองวัด แล้วพายเรือไปซื้อดอกบัวหลวงที่กว๊าน

กะด็อน (บ้านอ่างทอง อยู่เหนือปาดคลองเชียงรากน้อยติดบ้านเมตารวงค์) ไปใส่แจกันตั้งบูชาพระพุทธรูปที่หอสดมณต์และศาลาการเปรียญ

ในวันที่ ๑๐, ๑๑, ๑๒ เมษายน คนบ้านคนมอญได้เอาปลาที่ตำแล้ว เนื้อที่ฉีกแล้ว กระเทียมดองที่หั่นแล้ว มาผัดกับน้ำตาล และหัวผักกาดผัดกับกะทิ (ปัจจุบันใช้ผัดกับน้ำมันแทน) เข้าวันที่ ๑๓ เมษายน แม่บ้านคนมอญหุงข้าวจนสุกเมล็ดข้าวคล้ายดอกมะลิ และเทข้าวใส่กระป๋องและล้างน้ำเอายางข้าวออก (กระป๋องใส่ข้าวสงกรานต์ห้ามใช้ใส่ของอื่น ถ้าปีหน้าต่อไปมาใช้ใส่ข้าวสงกรานต์ข้าวจะสกปรกและเหม็น)

ตอนเช้าก่อนแสงเงินแสงทองจะพ้นขอบฟ้า แม่บ้านมอญมีสำหรับใส่ข้าวสงกรานต์ ๓ สำหรับ และให้ปู่ย่าตายาย ๑ สำหรับ และเอาเปิงขงกราน (ข้าวสงกรานต์) พร้อมอาหารคาวหวาน ขึ้นตั้งบนศาลที่ทำไว้ในการสังเวทเวทดา ๑ สำหรับ และแม่บ้านมอญให้ลูกหลานเอาสำหรับข้าวสงกรานต์พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน น้ำอบ เสื้อผ้า ไปกราบไหว้ปู่ย่า ตายาย และพ่อแม่ ทั้งฝ่ายสามีหรือภรรยา การกราบ ๓ ครั้งแบบเดียวกับกราบพระ และข้าวสงกรานต์พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน เสื้อผ้า ปู่ย่า ตายาย และพ่อแม่ให้พรแก่ลูกหลาน (เป็นภาษามอญ ของอีเต๊ะแห แก้วหยก) เช่นต่อไปนี้

อาดาจ ดาจสะปะ๊ะ อาเตอ เตอสะไผย เเมอเม็กกอญะซาน
ส้าย ไท สั้ง ปะสะไผย โกง จาว อารอปะฮอดหม้าย ปะเวินชอยละ
เมียกปอน พอปอน นิปมานมั่ว กอ กะร้อยเกอะหนิละ

จามสะร่าน กอญะปะเตะ
ไน้มสะตอย โกวนกะไหลด

แปลเป็นภาษาไทย

เดินทางโดยทางแม่น้ำ ขอให้พระแม่คงคาคุ้มครอง เดินทางโดยทางบก ขอให้ประสพความปลอดภัย
ใครเห็นหน้าเรามีความรักเอ็นดูสงสาร พุดจากกับใครมีคนเชื่อถือ
ขอให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงคุ้มครองลูกหลาน
ไปไหนทำงานอะไร อย่าประมาท อย่าลืมนิสัยธรรม
มีสติในการทำงาน มรรคสี่ ผลสี่ นิพพานหนึ่ง ขอให้ถึงดังสมประสงค์ด้วยเทอญ

และมีคำให้พรของ อีเต๊ะมณฑา ใจเที่ยง และ
อีเต๊ะจ่าปี แก้วเกลียว เป็นคำให้พรภาษามอญที่ยาวมาก
ตอนที่ข้าพเจ้าเป็นเด็ก ได้ส่งข้าวสงกรานต์ อีเต๊ะมณฑา
และอีเต๊ะจ่าปี และได้ให้พรหลานนาน บ่นในใจเพราะ
พนมมือไหว้จนเหนื่อย

สำหรับข้าว สงกรานต์ของพระสงฆ์ เอาข้าว
สงกรานต์ใส่หม้อดินและใส่น้ำที่สะอาดท่วมข้าว และ
มีดอกมะลิ ทำให้ข้าวหอม และบนปากหม้อเอาใบตองขีด
ให้สะอาด ปิดบนปากหม้อ มัดด้วยดอกที่ค่อหม้อ
บางคนเอาแตงโมผ่าเป็นชิ้นเล็กพอเหมาะปากหม้อ
มาวางปิดบนปากหม้อ การเอาข้าวใส่หม้อดิน ทำให้ข้าว
สงกรานต์หอมและมีความเย็นของข้าว อีเต๊ะแห
ซื้อหม้อดิน แต่ชาวบ้านหม้อสงกรานต์ที่บ้านเกรนา
(ภาษาไทยเรียกว่า บ้านไถ่นา) บ้านเกรนาอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ
เจ้าพระยา ฝั่งตะวันออก บริเวณเหนือวัดโบสถ์ และ
เทคนิคปทุมธานี อ.เมือง จ.ปทุมธานี บ้านเกรนา

เป็นหมู่บ้านของชาวมอญ มีอาชีพปั้นหม้อสงกรานต์ขาย
อีเต๊ะแหบอกว่า บ้านเกรนามีบ้านทำหม้อดินประมาณ
๑๐ กว่าบ้าน แต่ละบ้านลวดลายหม้อสงกรานต์ไม่เหมือน
กัน หม้อสงกรานต์ที่มีฝาปิดก็มี ซื้อหม้อสงกรานต์ครบ
จำนวนวัดที่จะไปส่งข้าวสงกรานต์ เอาหม้อสงกรานต์มา
เผากับแกลบก่อน และล้างน้ำให้สะอาด ก่อนใส่ข้าว
สงกรานต์ถวายพระสงฆ์ พร้อมหม้อสงกรานต์ ส่วนด้วย
ซาม แก้ว ของชาวบ้าน กลับไปที่บ้าน ส่วนสำหรับถวาย
เทวดา ข้าวสงกรานต์ใส่สำหรับด้วยซาม แก้ว และสำหรับ
ของปู่ย่า ตายาย ข้าวสงกรานต์ใส่ด้วยซามแก้วสงกรานต์
เหมือนกัน

บริเวณทางเดินในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ มีอยู่ ๒
ทาง ถนนหน้าบ้านอยู่ริมตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นถนน
ดินเล็กปูด้วยอิฐแปดรูปก้อนใหญ่ๆ บางตอนปูด้วยแผ่น
ปูนและบางตอนเป็นดินล้วน และมีต้นโมกปลูกเป็นรั้ว
หน้าบ้าน และถนนหลังบ้านเป็นคันดินปูด้วยแผ่นปูน
ระหว่างถนนหลังบ้านมีสภาพเป็นทุ่งนา และมีกอไผ่
ต้นสะแก ต้นตาล หนุ่มสาวชาวมอญเดินยกสำรับข้าว
สงกรานต์ ส่งให้กับญาติผู้ใหญ่ของตน เคารพนับถือไม่ว่า
จะที่บ้านก็จะเดินส่งให้ครบ จะเห็นว่าชาวบ้านจะเดินกัน
ขำกั๊ว และทักทายกันตลอด จะเห็นว่าทุกบ้านมีสำรับ
กับข้าวสงกรานต์วางเรียงรายอยู่บนบ้านหลายสำรับ

ในสมัยนั้นรองเท้ามีใส่กันน้อยมาก คนไหนที่ใส่
รองเท้าก็ต้องถอดรองเท้าเก็บข้างนอกเขตวัดและเดิน
เท้าเปล่าเข้าไปในเขตวัด คนมอญในยุคนั้นเขาบูชาและ

เคารพให้เกียรติเขตแดนพระพุทธศาสนา จะไม่ใส่รองเท้า ไม่ใส่หมวกและกางร่มในเขตวัด ที่บันไดวัดและบันไดบ้าน จะมีอ่างล้างเท้าก่อนขึ้นบนวัดหรือบ้าน

วันที่ ๑๓ เมษายน กะตะจี ตอนเช้า ก่อนออกไปที่วัดก็อาบน้ำให้สะอาด แต่งตัวสวยงามให้เหมาะสม ผู้ชายนุ่งกางเกงหรือใส่กางเกง ใส่เสื้อเชิ้ตมีผ้าขาวม้าเป็นผ้าสไบพาดไหล่ ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง คาดเข็มขัดเงินหรือเข็มขัดนาก ใส่เสื้อแขนกระบอกหรือเสื้อมีแขนถึงข้อศอก และมีผ้าสไบพาดไหล่ ทรงผมเกล้าผมมวย รุนยาและยาย รุนของแม่ เป็นทรงผมสมัยใหม่แล้ว สงกรานต์ก่อนที่พระสงฆ์ที่ศาลาการเปรียญ ชาวบ้านได้พูดคุยที่ได้พบกัน ปีหนึ่งได้พบกันเพราะไปทำมาหากินที่อื่น เสียงพูดคุยภาษามอญอย่างมีความสุข การนั่งในศาลาการเปรียญ ชาวบ้านจะนั่งเป็นระเบียบผู้ชายสูงอายุนั่งติดอาสนะ พระสงฆ์ และผู้ชายอายุน้อยนั่งแถวหลังตามลำดับอายุไป ผู้หญิงสูงอายุนั่งข้างนอกของกลุ่มผู้ชาย และผู้หญิงอายุน้อยนั่งแถวหลังผู้หญิงสูงอายุ เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. พระสงฆ์เดินมานั่งในอาสนะ ที่ศาลาการเปรียญเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านกราบ ๓ ครั้ง และชาวบ้านได้อาราธนาศีลภาษามอญ และพระสงฆ์ให้ศีลห้า และศีลแปด ภาษามอญ (ชาวมอญบ้านศาลาแดงเหนือถือศีลแปด เป็นส่วนมาก ในเวลา ๓ วัน) พระสงฆ์ให้ศีลเสร็จชาวบ้านยกสำรับข้าว สงกรานต์ถวายพระสงฆ์ และชาวบ้านเอาข้าวสงกรานต์ไปภายในภาชนะของวัด ถ้วยชามสำรับข้าวสงกรานต์ของชาวบ้านใครก็ยกกลับบ้านของเขา ชาวบ้านถวายข้าว สงกรานต์เสร็จ หมู่มอญก็ยกบาตรใส่ข้าวสุกและสำรับอาหารคาวหวานที่ใส่โอ ที่วางบนถาดยกไปถวายพระสงฆ์ และชาวบ้านกล่าวอุทิศส่วนกุศลเป็นภาษามอญ และพระสงฆ์ได้อนุโมทนาเป็นภาษามอญ และชาวบ้านเดินไปไหว้ที่หอสวดมนต์ของพระสงฆ์เสร็จ ชาวบ้านก็กลับไปบ้าน และไปรับประทานอาหารเช้า

เวลา ๑๑.๐๐ น. ชาวบ้านเอาสำรับข้าวสงกรานต์ไปถวายพระสงฆ์ที่วัดไว้ฉันทอนเพล และเวลา ๑๖.๐๐ น. ชาวบ้านออกไปวัดและไหว้พระสวดมนต์ตอนเย็นภาษามอญ และชาวบ้านเรียกรอเงินชื้อน้ำหวาน น้ำแข็งก้อนใหญ่

หมกด้วยแอลกอฮอล์น้ำแข็งละลาย เวลากินต้องเอาน้ำแข็งใส่ลงไม้จะเอาไม้ทุบให้ก้อนเล็ก และเอาน้ำหวานกับน้ำแข็งใส่ในกะละมัง ตั้งทิ้งไว้บนศาลาการเปรียญให้สำหรับคนที่ถือศีลแปด ภายใน ๓ วัน สมัยนั้น พ.ศ.๒๕๑๐ น้ำขวด (น้ำอัดลม) ยังมาไม่ถึงหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ผู้เขียนเป็นเด็กอายุ ๗- ๘ ขวบ ออกไปวัดในวันสงกรานต์กับปู่ตายายและพ่อแม่ ผมก็ไปเล่นกับเพื่อนผู้ชายด้วยกัน เล่นทรายในลานวัดและเก็บดอกพิกุลที่ร่วงข้างเจดีย์มอญที่หน้าวัด และไปเก็บดอกกลั่นทมที่หน้าโบสถ์ เล่นอับแอบข้างเจดีย์มอญและไปซ่อนตัวในโพลงต้นพิกุล และเล่นไอโซ่งที่ศาลาท่าน้ำวัดที่ปลูก ๓ หลังติดต่อกัน เด็กในสมัยปู่ตายายและพ่อแม่ ในลานวัด เด็กผู้ชายจะได้วิ่งเล่นในบริเวณลานหน้า เด็กผู้หญิงพ่อแม่ไม่ให้ออกมาวิ่งเล่น เพราะที่วัดเป็นเขตของสงฆ์ เด็กผู้ชายอยู่ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ได้ เด็กเล่นจนเหนื่อยแล้วหิวน้ำ มากินน้ำหวานที่มีสีเขียวและแดง ผู้ใหญ่บอกว่าอย่ารีบกินทีเดียว ลำลัก ภาษามอญเรียก “กลัก”

ชาวบ้านไหว้พระเสร็จ บางคนก็นั่งคุยกับเพื่อนที่ศาลาการเปรียญ ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชายก็ไปคุยกับพระอาจารย์อำภา พระอาจารย์จวง ที่หอสวดมนต์ อยู่จนดึกหนุ่มสาวก็กลับมาบ้านดูเรือที่จอดหน้าบ้าน ในช่วงสงกรานต์ส่วนมากฝนตก บางครั้งพายุฝนแรงมาก ชาว มอญเตรียมอาหารไว้แกงพรงนี้เช้า ในสมัยนั้นหมู่บ้าน ศาลาแดงเหนือ ต้องใช้ตะเกียงจุดเป็นแสงสว่าง ในวันสงกรานต์ใช้ตะเกียงเจ้าพายุจุด บ้านที่มีตะเกียงเจ้าพายุ ทำให้เวลากลางคืนสว่างไสวมากกว่าวันธรรมดาที่ไม่มี ตะเกียงเจ้าพายุ

ที่บ้านอีเตาะแห ในเวลากลางคืนมีญาติผู้ใหญ่ อะโนกทิม ศรีสวัสดิ์ เป็นพี่ชายอีเตาะแห อะโนกทิม นี้อยู่บ้านอยู่ที่กรุงเทพ ไปขับรถแท็กซี่หาเงินเลี้ยงลูกเมีย ในวันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา อะโนกทิมจะมาทำบุญที่วัดศาลาแดงเหนือ และมาอาศัยอยู่กับบ้านน้องสาว คนที่มาคุยประจำ อะจุประเสริฐ กนิษฐายนต์ อะโนกสวณ จารุภาอาจุปวน เพชรกระระ อะโนกพรวน เกมสวัสดิ์ อีเตาะอู่ สืบสาย และอีกหลาย

คนมาคุยเรื่องธรรมะ และจีปาณะที่มีสาระจนเด็กทุกคนมีน้ำชาและน้ำตาลกรวด หรือน้ำปานะเป็นน้ำมะขามกิน แก้วระหว่างถือศีลแปด และที่บ้านมีเต้าชม เทียนทอง เป็นยายของผู้เขียน บริเวณหน้าบ้านมีเรือกระแซง เรือยนต์ เรือคูตทราย มาจอดกันเป็นตับ เพราะมีพี่น้องและ ลูกหลานมาก คนจึงเยอะ

หนุ่มมอญออกไปคุยกับเพื่อนที่ศาลาท่าน้ำวัด ศาลาท่าน้ำวัดเป็นศาลาไม้ มีทั้งหมด ๓ หลัง ศาลาหลังใหญ่ปลูกติดริมตลิ่งตามแม่น้ำ และมีศาลาหลังเล็กปลูก ขวางแม่น้ำด้านเหนือศาลาใหญ่ ๑ หลัง และด้านใต้ศาลาใหญ่ ๑ หลัง และมีระเบียบไม้เชื่อมติดต่อกัน และมีบันไดไม้ขึ้นลงที่ศาลาท่าน้ำ หลังเล็กทั้ง ๒ หลัง ในสมัยนั้น พระสงฆ์มาสงฆ์น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ในเวลากลางคืน หลังจากทำวัตรเย็นแล้ว

ในวันสงกรานต์ ผู้ชายบางคนคุยกับพระสงฆ์ จนเด็ก ก็นอนที่วัด หนุ่มมอญบางคนก็นอนที่เรือหรือที่ ศาลาท่าน้ำวัด ผมชอบนอนในเรือกระแซงกับแม่ที่ทำยเรือ เรือมันโคจรเคื่องเหมือนเปล นอนหลับสบายดี

วันที่ ๑๔ เมษายน กร๊าบนาม ชาวบ้านไป ทำบุญอาหารคาวหวาน พร้อมด้วยข้าวสงกรานต์ ถวายพระสงฆ์ด้วย และไหว้พระสวดมนต์ตอนเช้า เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายข้าวพระสงฆ์ ตอนเพล เวลา ๑๖.๐๐ น. ชาวบ้านออกไปวัด และไหว้พระสวดมนต์ภาษามอญตอน เย็น

วันที่ ๑๕ เมษายน กะตะตอน ชาวบ้านไป ทำบุญอาหารคาวหวาน พร้อมด้วยข้าวสงกรานต์ ถวายพระสงฆ์ และไหว้พระสวดมนต์ตอนเช้า เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายข้าวพระสงฆ์ ตอนเพล เวลา ๑๖.๐๐ น. ชาวบ้านออกไปวัด และไหว้พระสวดมนต์ภาษามอญตอน เย็น

วันที่ ๑๖ เมษายน ชาวบ้านไปทำบุญอาหารคาว หวาน ออกศีลแปด ถือศีลห้า และไหว้พระสวดมนต์มอญ ตอนเช้า เวลา ๑๕.๐๐ น. นิมนต์พระสงฆ์ทำพิธีบังสุกุล ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ พี่น้อง และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ที่เก็บอัฐิของชาวบ้านได้สร้างไว้ข้างเจดีย์ทรงมอญที่หน้า วัด และอัฐิของชาวบ้านใส่ในโกศเล็ก และไว้รวมกันที่เก็บ อัฐิ ที่วัดศาลาแดงเหนือ สร้างเป็นศูนย์รวมไว้

เวลา ๑๖.๐๐ น. ไหว้พระสวดมนต์มอญตอนเย็น เสร็จ แห่ทางหงส์รอบเจดีย์ทรงมอญ ๓ รอบ และเอา ทางหงส์แขวนไว้บนเสาหงส์ จากนั้นชาวบ้านเอาน้ำ ใส่ขันทองหรือขันเงินและขันอลูมิเนียมใส่น้ำอบและ ดอกไม้หอม มาสงฆ์น้ำพระพุทธรูป ที่ตั้งบนโต๊ะหน้าโบสถ์ และไปสงฆ์น้ำพระสงฆ์ คือ พระสงฆ์จะลงมาจากวัดมา ห้องสงฆ์ สร้างด้วยไม้ หลังคามุงด้วยสังกะสี ฝาไม้ สักอยู่ข้างกุฏิพระและหอไตร และชาวบ้านตักน้ำได้หอ ไตรมาใส่ขันและอบพร้อมไปด้วยดอกไม้หอมนานาพันธุ์ ลูกศิษย์วัดตะโกนกันว่า “จ้อ จ้อ จ้อ” แปลว่า เท เท เท เหมือนเป็นอาณัติสัญญาณให้ผู้มาสงฆ์น้ำพระ มาเทน้ำ ใส่รางน้ำ และน้ำก็จะไหลไปสู่ห้องสงฆ์ ฝายผู้ชาย เป็นผู้ชักดู ฟอกสบู่ให้พระสงฆ์ ลูกศิษย์วัดตะโกน “เตอะตรา เตอะตรา เตอะตรา” แปลว่า หยดก่อน ฟอกสบู่เสร็จเรียบร้อยแล้ว และตะโกนว่า “จ้อ” ใช้ภาษามอญ ทุกคำในยุคนั้น ทำอย่างนี้จนครบทุกรูปที่จำพรรษาอยู่ การสงฆ์น้ำรางแบบนี้ เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญที่ พบเห็นได้ในหมู่บ้านมอญทั่วไป เหตุที่ใช้รางรองรับน้ำ จากญาติโยม ประสงค์สงฆ์น้ำภายในห้องน้ำได้สะดวกขึ้น ป้องกันสตรีถูกต้องกายพระสงฆ์โดยมิได้ตั้งใจ พระสงฆ์ ได้ไม่ต้องอาบัติติดต่อบุคคลพระธรรมวินัย และเสขียวัด อีก ประการหนึ่งเพื่อให้ดูสะอาดด้วย (สะเลิฟาง แปลว่า การสงฆ์น้ำพระสงฆ์) ต่อจากนั้นลูกหลานไปอาบน้ำปู่ย่า ตายายพ่อแม่ที่บ้านอย่างมีความสุข

วันที่ ๑๗ เมษายน ชาวบ้านไปทำบุญอาหารคาว หวาน ถือศีลห้า และไหว้พระสวดมนต์มอญตอนเช้า เวลา ๑๖.๐๐ น. ไหว้พระสวดมนต์ตอนเย็น และสงฆ์น้ำพระ

วันที่ ๑๘ เมษายน ชาวบ้านไปทำบุญอาหารคาว หวาน ถือศีลห้า และไหว้พระสวดมนต์มอญตอนเช้า เวลา ๑๖.๐๐ น. ไหว้พระสวดมนต์ตอนเย็น และสงฆ์น้ำพระ ชาว บ้านเสร็จจากสงฆ์น้ำพระก็กลับบ้าน หนุ่มสาวได้เล่น สาดน้ำในหมู่บ้าน ไม่เล่นสาดน้ำที่วัดเพราะไม่เหมาะสมกับ

สถานที่ และเป็นบาปแก่ผู้เล่นในวัด หนุ่มมอญวัดสองพี่น้อง วัดพลับสุทธาวาส วัดเจดีย์ทอง และหนุ่มที่อื่นที่มีใจชอบสาวมอญศาลาแดงเหนือ มาเล่นสาดน้ำกับสาวที่ตนชอบ การสาดน้ำเล่นสงกรานต์ในสมัยนั้น ผู้เขียนเป็นเด็กเขาเล่นกันสนุกสนานอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ฝ่ายสาวมอญศาลาแดงเหนือ เอาเชือกมัดหนุ่มมอญหมู่บ้านอื่นติดกับเสาเรือน หรือต้นไม้และเอาน้ำมาเทที่เนื้อตัวหนุ่มและถูกมัดแปงหน้าขาว ที่บ้านมีแป้งดินสอพองมาก เพราะไปค้าขายทางเรือ และแวะซดแป้งดินสอพองที่ลพบุรี เล่นสาดน้ำจนมีดคำได้ แกะเชือกที่ผูกมัด และชวนหนุ่มมากินข้าวเย็น ก็แยกย้ายกันกลับบ้าน และหลังจากนั้นไม่กี่เดือนก็มีข่าวแต่งงานคู่ นั้น

วันที่ ๑๙ เมษายน ชาวบ้านทำบุญกลางบ้าน ชาวบ้านสร้างปะรำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยใบตาลหรือทางมะพร้าว สถานที่กลางหมู่บ้าน บริเวณหลังบ้าน ยายยุพิน เพชรกระ เวลา ๐๙.๐๐ น. และได้นิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ ภาษามอญ หน้าโต๊ะหมู่ของพระพุทธรูปมีขันน้ำของชาวบ้านวางไว้เพื่อให้พระทำน้ำมนต์ ชาวบ้านเอาอาหารคาวหวานที่ได้ทำไว้เย็นวันที่ ๑๘ โดยปริกาหารหรือว่าคุ้มไหนแกงอะไร ทำขนมชนิดไหนไม่ให้ซ้ำกัน ไปถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์ฉันอาหารเสร็จก็กลับไปวัด และชาวบ้านนั่งกินข้าวร่วมกันบริเวณลานดินที่ปะรำกลางบ้าน กินอ่อมกันทุกคน

ก่อนกลับบ้านผู้ใหญ่ก็เอาขันน้ำมนต์ที่ตั้งไว้หน้าพระพุทธรูปไปพรมน้ำมนต์ที่บ้านใครก็พรมเอา หนุ่มก็ร้องปะรำ และเอาโต๊ะหมู่บูชา อาสนะ ตาลปัตร กระโถน ไปเก็บที่วัด สาวก็ล้างถ้วยชามสะอาดเรียบร้อยและหนุ่มสาวก็ช่วยกันไปเก็บที่วัด

สรุป วันสงกรานต์ ภาษามอญเรียกว่า กะต๊ะ เป็นวันทำบุญครั้งสำคัญครั้งหนึ่งทั้งหมด ๗ วัน ของคนมอญและพุทธศาสนิกชน โดยการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และทรงน้ำพระศรัทธาในการทำบุญให้ทานซึ่งถือเป็นการเกื้อกูลสูงสุดของมนุษยชาติ และการถือศีลปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต สามารถสืบทอดพระพุทธศาสนาได้จนถึงปัจจุบัน

วันสงกรานต์เป็นวันแห่งความรัก ความผูกพัน ในครอบครัวอย่างแท้จริง สมัยก่อนพ่อแม่จะเตรียมเสื้อผ้าใหม่ พร้อมเครื่องประดับให้ลูกหลานไปทำบุญ ลูกหลานก็จะเตรียมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่หลังจากรดน้ำขอพร ปัจจุบัน เมื่อถึงวันสงกรานต์ทุกคนจะหาโอกาสกลับบ้าน ไปหาพ่อแม่ รดน้ำขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่ เป็นกำลังใจกันและกันในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป วันสงกรานต์เป็นวันแห่งการแสดงความรักกตัญญูโดยการปรนนิบัติต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณที่มีชีวิตอยู่ และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

วันสงกรานต์เป็นวันที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน เช่น การได้พบปะสังสรรค์ ร่วมกันทำบุญและการละเล่นสนุกสนานรื่นเริงในยามบ่ายหลังจากการทำบุญ โดยการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูงและคนรู้จัก และการละเล่นตามประเพณีท้องถิ่น

สงกรานต์เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะในวันนี้ทุกคนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเมือง สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างให้สะอาดหมดจด เพื่อจะได้ต้อนรับปีใหม่ด้วยความแจ่มใส เบิกบาน นอกจากนี้ยังคงช่วยกันทำความสะอาดอาคารรวม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ของหน่วยงานต่างๆ ด้วย

ประเพณีสงกรานต์นี้ เป็นอุบายที่โบราณท่านวางไว้ให้ วันสงกรานต์เป็นวันที่ผู้ใหญ่จะได้ผ้าใหม่ เด็กๆ จะได้พร พระสงฆ์จะได้รับทาน รวมไปถึงแม้กระทั่งว่าพระพุทธรูปที่เก็บไว้นานครบปี จะได้นำมาอาบน้ำทำความสะอาดด้วย ก่อนจะเป็นเวลาแห่งความสนุกสนานของหนุ่มสาว อุบายเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ดีปฏิบัติกันมาเป็นธรรมดาต่อเนื่องยาวนานแล้วค่อยๆ จางหายไป ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรมาเป็นยุคอุตสาหกรรม วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาไม่มีการกลั่นกรองที่ดีงาม เป็นประจำทุกปีที่ตรุษสงกรานต์มีแต่เรื่องอุบัติเหตุทางรถยนต์ หลายร้อยศพ เพราะความเมาสุรา และมีความรุนแรง แต่ละปีจะมีกี่ศพ และคดีอาชญากรรมทางเพศ เพราะหนุ่มสาว ไม่อยู่ในศีลธรรม ตกเป็นทาสวัตถุนิยม เหลอแต่ของนอก

เราจึงควรหันกลับมาปกป้องความงดงามแห่งประเพณีนี้กันอย่างเข้มแข็งและจริงจัง ประเพณีสงกรานต์ จึงเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก

“แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์”

“พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี”

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชาติพันธุ์วิทยาแห่งแรกในประเทศไทย

จารุณี อินฉัตรชัย

ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งใหม่ของกรมศิลปากร ณ บริเวณชานเมืองรอบนอกกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติด้านชาติพันธุ์วิทยาแห่งแรกในประเทศไทย นั้น ใช้เวลาในการวางแผนและดำเนินงานมายาวนานกว่าสามทศวรรษ นับตั้งแต่ความคิดริเริ่มในการจัดสร้างจนกระทั่งสามารถขอใช้ที่ดินราชพัสดุในตำบลคลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗ และประกาศจัดตั้งอย่างเป็นทางการในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ ว่า “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี”

ในการดำเนินงานระยะแรก (พุทธศักราช ๒๕๓๙-๒๕๔๗) นั้น มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยทางด้านชาติพันธุ์วิทยา สรรวจเพื่อจัดหาและรวบรวมวัตถุชาติพันธุ์ของกลุ่มชนต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำเสนอในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ภายใต้งานเดียวกัน ได้มีการวางแผนก่อสร้างอาคารคลังกลางสำหรับการจัดเก็บโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุจากคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติต่างๆ พร้อมทั้งจัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลวัตถุเพื่อการสืบค้น นอกจากนี้ ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ คือ ถนน สะพาน ลานจอดรถ รั้ว ป้อมยาม ห้องสุขา ประปา ไฟฟ้า และภูมิทัศน์โดยรอบในพื้นที่ทั้ง ๒๔๖ ไร่ ซึ่งในพุทธศักราช ๒๕๔๘ สามารถเปิดศูนย์ข้อมูลโบราณวัตถุศิลปวัตถุแห่งชาติ (คลังกลาง) ในลักษณะคลังกึ่งนิทรรศการ (Visible Storage) เป็นแห่งแรกของประเทศไทย โดยให้บริการสืบค้นข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ หลังจากนั้น จึงได้เร่งระดมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการ

นำเสนอในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชาติพันธุ์วิทยา อันจะนำไปสู่การออกแบบอาคารพิพิธภัณฑ์ เพื่อจัดทำแผนแม่บทต่อไป ซึ่งเป็นการใช้เวลาระยะหนึ่งในการกำหนดเนื้อหาและแนวคิดในการออกแบบอาคารพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อเป็นสถาบันการอนุรักษ์ เผยแพร่และเรียนรู้ด้านชาติพันธุ์วิทยาไทยที่สมบูรณ์และทันสมัยที่สุดในประเทศไทย ภายใต้กรอบแนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในทุกภูมิภาคของประเทศ ที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดเป็นหัวข้อเพื่อนำเสนอในภาพรวมว่า “พสกนิกรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” โดยประกอบในบริบทดังต่อไปนี้

๑. พระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีต่อพสกนิกรทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์และสงบสุขภายใต้ร่มพระบารมี

๒. การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ กลุ่มภาษาตระกูลไท กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน กลุ่มภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน และ กลุ่มภาษาตระกูลจีน-ทิเบต เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของความเหมือน ความต่าง ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีในการเรียนรู้เรื่องราวของคนในกลุ่มชนต่างๆ บนโลก

๓. เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ได้แก่ วิถีชีวิต อาการแต่งกาย บ้านเรือน ดนตรี การละเล่น การแต่งงาน พิธีกรรม ความเชื่อ ฯลฯ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

จากกรอบเนื้อหาการนำเสนอและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เป็นแนวคิดในการออกแบบอาคารพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ที่เป็นการผสมผสานระหว่างความทันสมัยและเอกลักษณ์ไทย โดยคำนึงประโยชน์ใช้สอยสูงสุดเพื่อรองรับประชาชนทุกกลุ่มร่นตามหลักสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค โดยเฉพาะผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วยอาคารและองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

๑. อาคารนิทรรศการ(exhibition buildings) เป็นกลุ่มอาคารจำนวน ๓ หลัง พื้นที่ ๔๑,๐๐๐ ตารางเมตร สำหรับนำเสนอกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยจำนวน ๔๒ กลุ่ม อาคารจัดแสดงหลังที่ ๑ จัดแสดงกลุ่มภาษาตระกูลไท อาคารจัดแสดง ๒ จัดแสดงกลุ่มภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน และ กลุ่มภาษาตระกูลจีน-ทิเบต และอาคารจัดแสดง ๓ จัดแสดงกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน และ กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก โดยที่อาคารแต่ละหลัง ประกอบด้วยห้องจัดแสดงนิทรรศการถาวร ห้องจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราว ลานกลางแจ้ง โรงพักคอย ร้านค้าจำหน่ายหนังสือและสิ่งของที่ระลึก ห้องสุขา และห้องคลังวัตถุชาติพันธุ์ รวมถึงห้องปฏิบัติการอนุรักษ์ และห้องพักวัตถุชาติพันธุ์ก่อน-หลังนำออกจัดแสดง ซึ่งกำหนดอยู่ชั้นล่างของอาคารแต่ละหลัง วัตถุทางชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นอินทรียวัตถุที่ต้องได้รับการดูแลรักษาเฉพาะทาง ดังนั้น คลังสำหรับวัตถุชาติพันธุ์จึงต้องเป็นคลังที่มีการออกแบบเป็นพิเศษเฉพาะประเภทของวัตถุ และได้มาตรฐาน รวมถึงการติดตั้งอุปกรณ์ เครื่องมือการดูแลรักษา

๒. อาคารบริการสาธารณะ (Public Service building) เป็นอาคาร ๓ ชั้น พื้นที่ ๕,๕๐๐ ตารางเมตร เป็นพื้นที่สำหรับงานติดต่อและงานให้บริการ ประกอบด้วย โถงทางเข้า ส่วนต้อนรับ จุดจำหน่ายบัตร

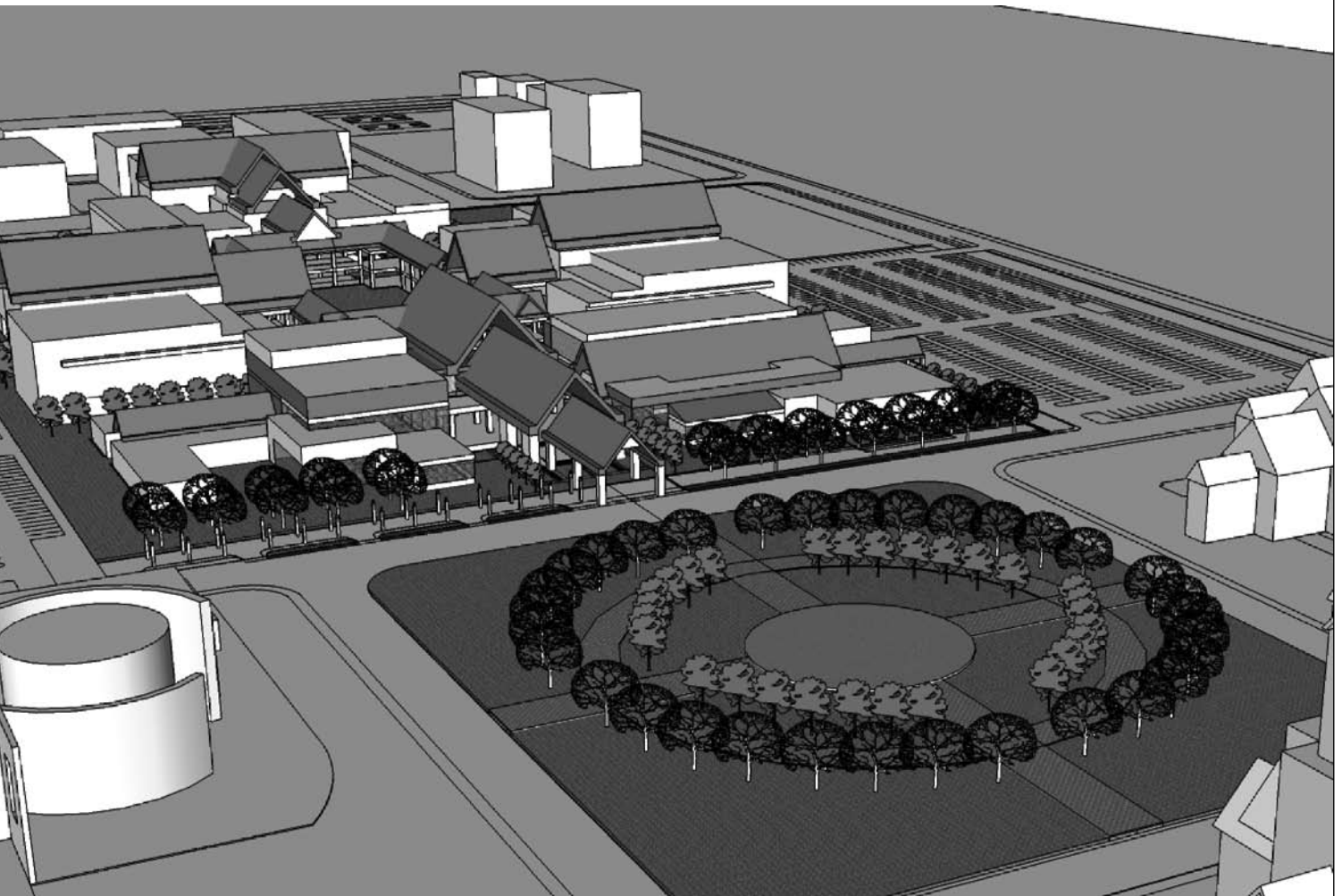
ส่วนให้บริการนำชม ห้องบรรยายสรุป ร้านค้าจำหน่ายหนังสือและของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม บริการรับฝากของ ห้องสุขา ห้องพัก ห้องเด็กอ่อน พื้นที่จัดกิจกรรม นิทรรศการชั่วคราว ฯลฯ

๓. อาคารศูนย์ข้อมูลสารสนเทศชาติพันธุ์วิทยา (Information Centre of Ethnological Resources) เป็นอาคาร ๒ ชั้น พื้นที่ ๔,๗๒๐ ตารางเมตร เป็นพื้นที่ส่วนให้บริการกับผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านชาติพันธุ์วิทยาในประเทศไทย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ด้วยระบบและอุปกรณ์สื่อที่ทันสมัย ประกอบด้วยห้องสมุดสารสนเทศ ห้องปฏิบัติการงานวิชาการ ห้องผลิตสื่อและข้อมูลสารสนเทศ โถงต้อนรับ ห้องประชุม ขนาด ๓๐๐ ที่นั่ง โถงห้องเตรียมเอกสาร ห้องประชุมกลุ่มย่อย ห้องเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ห้องรับรอง ห้องอเนกประสงค์ ห้องสุขา ฯลฯ กำหนดเป็นพื้นที่ที่แยกออกมาอีกส่วนหนึ่ง แต่มีความต่อเนื่องกับอาคารส่วนบริการสาธารณะ เพื่อความสะดวกในการเข้าถึง

๔. ลานกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นพื้นที่กลางแจ้งขนาดใหญ่ ประมาณ ๒๑,๓๐๐ ตารางเมตร อยู่บริเวณทางด้านหน้า (ทิศตะวันออก) สำหรับรองรับการจัดกิจกรรมกลางแจ้งระดับชุมชน จังหวัด และระดับชาติ

๕. ภูมิทัศน์ เช่น ถนนภายใน ลานจอดรถ รั้ว สระน้ำ สวน ฯลฯ เพื่อการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ทางกายภาพของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ให้เป็นที่กล่าวขาน และเป็นจุดสนใจแก่ผู้สัญจรผ่านไปมา โดยเฉพาะลานจอดรถที่ได้มาตรฐาน สะดวกต่อการเข้าถึง และการรักษาความปลอดภัย

โครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก เป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้การลงทุนสูง ซึ่งในภาวะวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบและถี่ถ้วนเพื่อความคุ้มค่าในการลงทุน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยเป็นแหล่งรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กว่า ๔๐กลุ่มเป็นสังคมใหญ่ที่เกิด

จากความหลากหลายของเชื้อชาติและวัฒนธรรม หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้ส่งและรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมระหว่างกัน แต่ละกลุ่มจึงมักมีลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ร่วมกันในภูมิภาคเดียวกันเสมอ ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ย่อมมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลและกลุ่มในขณะเดียวกัน ก็ก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ด้วย ความสำคัญของการเรียนรู้กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทั้งความต่างและความคล้ายคลึงกันนั้น ทำให้ผู้คนได้รู้จักตนเอง รู้จักคนอื่น มีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ยอมรับนับถือกัน อันจะเป็นหนทางนำไปสู่ความสมานฉันท์ในการก้าวไปข้างหน้าอย่างเชื่อมั่นในคุณค่าของเอกลักษณ์ ศักดิ์และสิทธิ์ของตนเองและส่วนรวม

“วิจัยชาติพันธุ์”

การศึกษาค้นคว้าผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ (ไทยวน ไทพวน และ ไทครั่ง) ในประเทศไทย

ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ

ภัณฑารักษ์ชำนาญการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

ปี ๒๕๕๒ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเรื่องผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทพวน และ ไทครั่ง ในประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ออกสำรวจ รวบรวมข้อมูลจากในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ได้แก่กลุ่มการทอผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดราชบุรี ที่ศูนย์ส่งเสริมอาชีพทอผ้าจากบ้านไต้, กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจากศูนย์สืบทอดศิลป์จาก บ้านแคทราย ตำบลคูบัว, ศูนย์ทอผ้าจาก บ้านนาหนอง ตำบลคูบัว, จิปาถะภัณฑ์สถาน และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ราชบุรี ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ กลุ่มการทอผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทครั่ง กลุ่มทอผ้าจากลายโบราณลาวชี-ลาวครั่ง บ้านทุ่งก้านเหลือง อำเภอเดิมบางนางบวช และในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ที่กลุ่มไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จากการศึกษาพบว่า ผ้าจกไทยวน ราชบุรี แบ่งตามลักษณะลวดลายได้เป็น ๓ ประเภท คือ ผ้าตระกูลคูบัว ผ้าตระกูลดอนแร่ และผ้าจกตระกูลหนองโพ-บางกระโด และยังแบ่งประเภทผ้าขึ้นตามโอกาสในการนำไปใช้งานได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑) ผ้าขึ้นตีนจก เป็นชิ้นที่มีส่วนประกอบของชิ้นสามส่วน คือ หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น ผ้าขึ้นตีนจกยังมีรูปแบบลักษณะย่อยออกไปอีก ๓ แบบ คือ ขึ้นตีนจกเฉพาะตีนขึ้น ขึ้นตีนจกทั้งตัว รูปแบบนี้จะใช้เทคนิคการจกลงไปบนผืนผ้าเป็นผ้าขึ้นทั้งผืน ขึ้นตีนจกตัวขึ้นยกมุกสลับมัดหมี่ รูปแบบนี้พบไม่มากในผ้าขึ้นตีนจกของไทย-วน ราชบุรี

๒) ขึ้นตา จะมีลักษณะเป็นผ้าพื้นทอแถบสีต่าง ๆ พันรอบตัว

๓) ขึ้นซั่ว เป็นชิ้นที่ทอสำหรับนุ่งทำงานอยู่กับบ้าน ตีนขึ้นเป็นผ้าพื้นสีดำ ตัวขึ้นเป็นพื้นสีเขียว จะจกลายประกอบระหว่างรอยต่อตีนกับตัว และตัวกับหัวขึ้น

๔) ขึ้นแล้ ใช้สำหรับนุ่งทำงานอยู่กับบ้าน หรือนอกบ้าน

ไทครั่ง ลักษณะผ้าขึ้นตีนจกของไทยวนจังหวัดราชบุรี จะคล้ายกับผ้าขึ้นตีนจกของชาวไทยวนจังหวัดราชบุรี แต่ขึ้นตีนจกของไทยวนจะทอลายแน่นกว่า อย่างไรก็ตาม ขึ้นตีนจกของไทยครั่งมีความหลากหลายของลวดลายจำนวนมาก แต่โดยพื้นฐานลายแล้ว มาจากลวดลายจากธรรมชาติและลวดลายเรขาคณิต ในส่วนของรูปแบบผ้าขึ้นของไทยครั่งประกอบไปด้วย หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น ส่วนตัวขึ้นมักทำด้วยลายมัดหมี่และมีสีแดงของครั้งที่ใช้มัดย้อม มีคำเรียกลักษณะผ้าขึ้นว่าขึ้นหมี่รวด หมายถึงมัดหรือทอไปรวดเดียวจบ ตลอดจน ขึ้นก่าน ขึ้นหมี่น้อย ตัวขึ้นมักใช้ไหม หรือผ้าฝ้าย

เป็นที่น่าเสียดายว่า ผ้าขึ้นตีนจกของไทยวนที่บ้านหมี่ จ.ลพบุรี ปัจจุบันไม่พบว่ายังมีการทออยู่ มีเพียงการจกแบบยกดอกเล็ก ๆ ที่ผืนผ้าประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร แล้วนำมาต่อกับตัวขึ้น ตัวขึ้นทอเป็นลายมัดหมี่ จากการสอบถามผู้ทอพบว่าสมัยก่อนที่ยังเด็กเคยเห็นผ้าขึ้นตีนจกที่ชาวไทยวนใช้อยู่ หลักฐานที่ยืนยันก็คือหมอนชนิดสี่เหลี่ยมใบเล็กที่ยายของผู้ทอได้ทอเอาไว้เป็นลายจกอยู่บนหมอนทั้งใบ อย่างไรก็ตามจะได้มีการศึกษาต่อไปว่ายังคงมีการทอผ้าขึ้นตีนจกในกลุ่มชาวไทยวนในที่อื่น ๆ อยู่หรือไม่

“ฐานข้อมูลวัตถุทางชาติพันธุ์”

สถานที่พบ บ้านบางเจ้าฉ่า อำเภอบัวลาย จังหวัดอ่างทอง

ชื่อวัตถุ ลอบยี่น

ชื่อสากล ลอบ

กลุ่มชน ไทยภาคกลาง

วัสดุ ไม้ไผ่

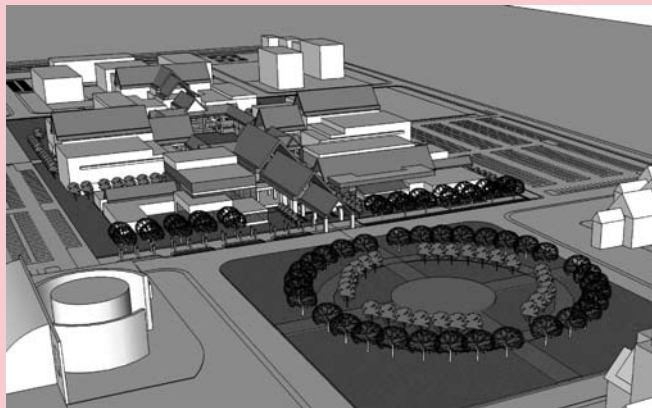
หน้าที่ใช้งาน เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภทปลา โดยวางลอบแนวตั้งในแหล่งน้ำ วางขวางทาง น้ำไหล หันด้านหน้าลอบตามน้ำเพื่อให้ปลาที่ว่ายแบริ่นน้ำเข้ามาติดลอบ แล้วถูกกักไว้ในลอบรอชาวนามาถูลอบ และจับปลา ออกจากลอบไปใช้เป็นอาหารหรือจำหน่าย

ลักษณะ รูปร่างคล้ายขวด มีขนาดใหญ่ตามสภาพแหล่งน้ำ ทำด้วยไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ๆ สานและถักยึดติด กับโครงไม้ด้วยหวายหรือเชือก ด้านหน้าส่วนล่างมีช่องประตูที่มีงา หรือซี่ไม้ไผ่ที่เย็บติดเป็นรูปกรวย หันด้านกว้างของ กรวยออกยึดเป็นประตู ปลายกรวยอยู่ด้านในเป็นช่องปิดประตูกักไม่ให้ปลาว่ายออกได้

เปรียบเทียบกับกลุ่มชนอื่น

เป็นเครื่องใช้ดักปลาที่ใช้แพร่หลายในหมู่คนไทยทุกกลุ่ม พบได้ทั้ง ๔ ภาค และกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่เรียกว่าลอบเหมือนกัน อาจมีคำขยายตามลักษณะที่ออกแบบเพื่อให้เหมาะกับแหล่งน้ำ เช่น ลอบยี่น เป็นต้น

ความสำคัญ เป็นเครื่องมือดักปลาที่เป็นเอกลักษณ์สากลของกลุ่มคนเกือบทุกกลุ่มในประเทศ ซึ่งอาจสะท้อน ถึงการติดต่อสื่อสาร และการแพร่กระจายวัฒนธรรมการดำรงชีพระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย จนเกิดเป็นวัตถุ ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

คลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐

โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙

www.kanjanaphisek-museum.go.th